

УДК 378.937:796.03:62

ОПТИМІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В КЛАСИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Конох А.А., аспірант
кафедри туризму

Запорізький національний університет

У статті розкриваються шляхи оптимізації змісту освіти майбутніх фахівців екологічного туризму у вищих навчальних закладах через впровадження сучасних методів навчання. Викладено пріоритети основних видів сучасних інноваційних технологій та їх використання в освітньому процесі університетів. Розкривається зміст підготовки майбутніх фахівців екологічного туризму, який базується на теорії і технології цілісної педагогічної діяльності, що спрямована на всебічний їх розвиток.

Ключові слова: *оптимізація, екологічний туризм, професійна освіта, методи навчання, майбутні фахівці.*

В статье раскрываются пути оптимизации содержания образования будущих специалистов экологического туризма в высших учебных заведениях через внедрение современных методов обучения. Изложены приоритеты основных видов современных инновационных технологий и их использования в образовательном процессе университетов. Раскрывается содержание подготовки будущих специалистов экологического туризма, которая базируется на теории и технологии целостной педагогической деятельности, которая направлена на всестороннее их развитие.

Ключевые слова: *оптимизация, экологический туризм, профессиональное образование, методы обучения, будущие специалисты.*

Konoh A.A. OPTIMIZATION OF EDUCATIONAL PROCESS IN THE TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS FOR SUSTAINABLE TOURISM IN A CLASSICAL UNIVERSITY

The article describes the ways of optimizing the content of education of future specialists of ecological tourism in higher education through the introduction of modern teaching methods. Sets out the priorities of the main types of modern innovative technologies and their use in educational process of universities. The content of training of future specialists in ecological tourism, which is based on theories and technologies of holistic pedagogical activities that are aimed at their comprehensive development.

Key words: *optimization, eco-tourism, vocational training, methods of training future specialists.*

Постановка проблеми. Зважаючи на місце та роль туризму в житті суспільства, держава, Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про туризм» проголошує туризм одним із пріоритетних напрямів розвитку економіки та культури і створює умови для туристичної діяльності [5]. Подальший динамічний розвиток туризму зумовлює необхідність удосконалення якості підготовки кадрів, забезпечення галузі туризму фахівцями, які відповідали б міжнародним стандартам, тому формування змісту згідно з вимогами освіти є важливою науковою проблемою професійної підготовки спеціалістів.

Одним із вагомих елементів системи освітнього процесу професійної підготовки студентів у вищих навчальних закладах є методи навчання.

Метод навчання визначається нами як спосіб досягнення навчальної мети, системи цілеспрямованих, послідовних, взаємопов'язаних дій викладачів і студентів, які забезпечують якісне засвоєння змісту професійної освіти.

Методи навчання багатофункціональні. У нашому дослідженні вони виконували

мотиваційну, навчальну, розвивальну, виховну, організаційну та оздоровчу функції і реалізувались через сукупність прийомів, кожний з яких є окремою дією, яка утворює спосіб досягнення певної мети, що входить до системи діяльності, спрямованої на досягнення власної мети.

Отже, метод навчання студентів – це стратегічна категорія навчання, прийом – його тактичний вияв. Сукупність прийомів і становить конкретну тактичну систему, яка веде до досягнення стратегічної мети навчання [1]. Так, лекція викладача (як розповідь) може включати постановку запитань, порівняння, узагальнення, наведення прикладів, ілюстрування тощо. Інколи функцію прийому в реалізації методу може виконувати інший метод, роль якого в цьому випадку допоміжна. Пояснюючи спосіб дій під час туристичного маршруту, викладач може використати як допоміжні прийоми елементи бесіди, так і практичні вправи студентів.

Важливе місце як у сучасній загальноосвітній, так і вищій школі посідає проблема оновлення методів навчання. Вона є акту-

альною, тому що її вирішення забезпечує оптимізацію навчально-виховного процесу під час професійної підготовки і студентів взагалі, і майбутніх фахівців із екологічного туризму зокрема. Сьогодні список оновлених методів поповнився групою інтерактивних методів.

Ступінь розробленості проблеми.

Аналіз психолого-педагогічних джерел дає підстави стверджувати, що вітчизняною і зарубіжною наукою накопичено певний позитивний досвід підготовки майбутніх фахівців із туризму [2].

Разом із тим питання професійної підготовки майбутніх фахівців з екологічного туризму у вищих навчальних закладах досі не є предметом спеціального дослідження. І це тоді, коли дослідження з туристської освіти і підготовка туристських кадрів – один із важливих напрямів пізнання життєдіяльності суспільства.

На сьогодні ще недостатньо виявлено сутність, зміст, структуру професійної підготовки майбутніх фахівців з екологічного туризму у вищих навчальних закладах. Не зовсім якісною є програма їх підготовки. Відсутня технологія цієї спеціальної підготовки [3; 4].

Отже, виникає необхідність усунення протиріч між: потребою суспільства і закладів освіти у висококваліфікованих фахівцях з екологічного туризму і відсутністю розробок і обґрунтування теоретико-методичних засад технології навчального процесу майбутніх фахівців з вищезначеної галузі; необхідністю вирішувати майбутнім фахівцям складні професійні цілі та завдання в закладах освіти і станом їхньої педагогічної майстерності.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття сутності інтерактивних методів навчання студентів, які спрямовувались на оптимізацію освітнього процесу у вищому навчальному закладі III-IV рівня акредитації.

Виклад основного матеріалу. У ході дослідження нами відбирались методи як за джерелами здобуття знань (словесні, наочні, практичні), так і за характером пізнавальної самостійності: репродуктивні, пошукові, дослідницькі, проблемного викладання, метод проектів, мозкова атака, навчальний діалог, моделювання ситуації за заданим алгоритмом та ін. Ці методи ми відносили до інтерактивних.

Відбір нових методів та їх перевага зумовлювались такими чинниками: докорінною зміною цілей вищої освіти за спеціалізацією екологічного туризму; вимогами соціального замовлення, що на перше місце ставить культурне та духовне зростання студентів; особистісно-орієнтованим

навчанням, спрямованим на суб'єктивну діяльність студентів; розвиваючим навчанням, котре не обмежується лише знаннями, а включає також інформаційний (знання, вміння і навички виступають як об'єкти засвоєння) і діяльнісний (постійна взаємодія студента з предметом; знання, вміння і навички розглядаються як спосіб діяльності, спрямований на розвиток особистості) компоненти.

Передбачалось, що освітній процес на факультеті фізичного виховання із спеціалізацією «Екологічний туризм» буде ефективно функціонувати, якщо впроваджувати разом із традиційними й інноваційні методи навчання – активні та інтерактивні, засновані як на діалогових, так і на монологічних формах процесу пізнання в професійній освіті.

Використання інтерактивних методів передбачало організацію навчального процесу студентів в інтерактивному режимі, який залежав від навчального простору аудиторії та змісту діалогу. Щоб діалогова форма взаємодії студентів давала можливість вирішувати висунуті питання спільно, необхідно змінити їх розташування, що орієнтовано на спілкування віч-на-віч.

Другим важливим аспектом інтерактивного навчання є зміст діалогу.

Відомо, щоб максимально забезпечити умови для вільного обміну думками, необхідно вирішувати не лише освітні завдання, але й підтримувати членів групи у спільній праці. Тому об'єднання студентів у діалогові групи бажано організовувати «за бажанням» та за «дуальністю».

Перший вид об'єднання враховував міжособистісні зв'язки, другий – дуалізував (доповнював) «слабких» студентів сильними та терплячими. Частіше всього в першому виді об'єднувались студенти, однакові за інтелектуальним і фізичним розвитком. Під час формування груп інтерактивного навчання брався до уваги також і зміст визначеного завдання, тому в групі об'єднували студентів як з однаковими, так і з протилежними поглядами, що робило обговорення проблеми цікавим, жвавим, оптимістичним.

Певне місце серед інтерактивних методів посідає метод дидактичних дискусій, які частіше пов'язані з поясненням нового навчального матеріалу в лекції, в груповій дискусії, за круглим столом; при мозковому штурмі; загальній дискусії; метаплані. Серед цих видів виділяють «мозкову атаку» та розглядали її як метод вирішення невідкладних завдань за мінімальний час. Це вимагало від студентів викладання найбільшої кількості ідей за короткий час, обговорення та здійснення їх селекції.

Метод «мозкової атаки» використовувався викладачами для розвитку творчих здібностей студентів під час обговорення маршрутів туристського походу; змісту різних заходів, свят під час походу; розробки етапів походу, відбору знаряддя, оздоровчих технологій, пошуку найбільш ефективного вирішення проблем на маршруті. При цьому прагнули до того, щоб було багато найрізноманітніших ідей, якими б вони не були «фантастичними».

Для того, щоб студенти вільно висловлювали свої думки та нестандартні ідеї, створювалися умови, що забезпечували ефективність «мозкової атаки»: максимально зацікавлювали всіх учасників у досягненні результатів; чітко додержувались правил мозкової атаки; віддавали абсолютне верховенство керівнику в організації роботи. Головним принципом мозкової атаки було не критикувати, а висловлювати різноманітні думки без страху, що вони будуть недоречними; стимулювати будь-яку ініціативу; прагнути до найбільшої кількості ідей; змінювати, комбінувати, покращувати ідеї, що пропонують студенти.

Окрім діалогових методів, використовували й монологічні методи [1]. Монологічні методи тлумачаться нами як усний виклад знань студентом у вигляді його розповіді з різних тем, які стосуються формування фізичної культури школярів засобами екологічного туризму. Це також лекція, опис, пояснення, доповнення, коментар тощо.

Завдяки цьому методу кожний студент, що ретельно вивчив тему самостійно, мав право прочитати лекцію замість викладача або фрагментарно зробити доповнення до лекції викладача. Таким чином, за роки навчання в університеті всі студенти проводили лекції. Це готувало їх як до викладацької діяльності як в загальноосвітніх школах, так і в педагогічних коледжах і вищому навчальному закладі.

Одним із ефективних методів оптимізації освітнього процесу є розвиток дослідницької діяльності студентів. Дослідницька робота сприяє кращому розумінню реальності розвитку екологічного туризму, чинних тенденцій у ньому, перспектив на майбутнє, постійній адаптації змісту підготовки та зближенню між системою освіти, туристичними зв'язками та ринком туризму. Саме тому до експериментальної діяльності студенти залучались поступово – спочатку під час практичних та семінарських занять в аудиторіях під час розглядання тем, що вимагали моделювання, проектування, прогнозування, а потім під час проходження практики. Зазначимо, що такий конгломерат як операційно-технічна сфе-

ра професійної компетентності майбутніх фахівців екологічного туризму може бути сформований лише в процесі самостійного здобуття студентом теоретичних знань та апробування їх на практиці.

Однією із форм самостійного навчання студентів під час їхньої дослідно-експериментальної діяльності вважаємо проектування та побудову моделей за різними темами, як-от: «Здоровий спосіб життя»; «Використання гігієнічних засобів в оздоровленні учнів»; «Змішане харчування»; «Безпека життєдіяльності учнів на вулиці (у природі, вдома)»; «Оздоровчий вплив екологічного туризму на організм людини». За допомогою моделювання студенти краще досліджували та засвоювали об'єкти, предмети, явища та знання, що пов'язані з фізичним розвитком й оздоровленням їхніх майбутніх вихованців – учнів загальноосвітніх шкіл.

Метод проектів вважаємо ефективною системою навчання, за якою студенти набувають знання, вміння і навички в процесі планування і виконання поступово ускладнених практичних завдань-проектів, пов'язаних із туристичною діяльністю. Проектування студенти здійснювали за такими темами: «Проведення туристських походів»; «Організація туристського походу (екскурсії)»; «Проведення заходів екологічного туризму»; «Система практичних завдань і дій під час підготовки до туристичного походу (проведення походу)».

Під час організації активної педагогічної практики студенти також мали можливість проводити експериментальні зрізи щодо вирішення деяких суперечностей: між обсягом фізичного і психічного навантаження на учнів під час походу та їхніми віковими можливостями; між станом здоров'я учнів і довжиною маршруту.

У ході розробки моделі професійної підготовки фахівців з екологічного туризму ми передбачали, що включення студентів у дослідно-експериментальну роботу буде сприяти формуванню в них мотивації до туристичної діяльності; оздоровленню учнів, з якими вони будуть працювати; піднесенню рівня теоретичної та практичної підготовки майбутніх фахівців, їхньому інтелектуальному розвитку.

Однією з ефективних форм роботи щодо підготовки студентів до професійної діяльності й організації екологічного туризму є проходження ними практики. Прогнозуючи її в розробленій моделі, передбачалося, що успіх практики залежить від виконання низки умов: попередня підготовка – визначення мети та видів діяльності; призначення керівників практики для кожного студента;

складання звіту про результати практики після її закінчення; співпраця із загально-освітніми школами, туристськими клубами.

Практика здійснювалася у двох різновидах – як «активна діюча підготовка» та «практика професійного розвитку».

Основною метою першої було застосування студентами теоретичних знань під час організації роботи з екологічного туризму. Друга практика передбачала ознайомлення з професійною технологією та розвиток загального уявлення студентів про навчальний заклад, зміст його роботи щодо організації з дітьми різних форм екологічного туризму.

Головним результатом обох видів практики передбачалось формування професійної компетентності майбутніх фахівців в організації екологічного туризму як цінного засобу формування, збереження, зміцнення та відновлення здоров'я учнів. Окрім того, практика розвиває професійну зрілість майбутніх фахівців, їхні здібності до адаптації в різних професійних умовах і обставинах.

Висновки. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи засвідчив, що від вибору методів навчання, їхнього оновлення залежить удосконалення освіт-

нього процесу. Його оптимізація забезпечується не тільки оновленими теоретичними методами, але й практичними (дослідами, практичними вправами тощо).

Перспективи подальшої дослідної роботи потребують посилення уваги до професійної підготовки фахівців за інтегрованими професіями, гнучкого оновлення змісту вищої фізкультурної освіти відповідно до освітньо-кваліфікаційних рівнів на засадах наступності та неперервності; маркетингових досліджень потреби країни у кваліфікованих фахівцях з екологічного туризму.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения / И.Я. Лернер. – М. : Знание, 1994. – С. 141.
2. Дмитрук О.Ю. Екотуризм / О.Ю. Дмитрук, С.В. Дмитрук – К. : Альтерпрес, 2009. – 358 с.
3. Крамаренко А.М. Формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи: теорія і практика / А.К. Крамаренко. – Запоріжжя : КПУ, 2014. – 380 с.
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.
5. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про туризм» (№ 1282-ІУ від 18.11.2003), ст. 4.